

typen begroet, maar.... ook andere karakters, van wie het zich óf in onverschilligheid afwendt, óf die het als verkankerde vruchten aan den nationalen stam liefst afschudde en vergat. En evenzoo zullen er feiten uit dat verleden tot ons spreken, die het volksgeweten onherroepelijk veroordeelt, die het liefst verbloemen en bedekken zou, — en straks weer andere tafereelen zich voor ons oog ontrollen, waarop ons volk zich in fieren trots verheft, die het met zelfvoldoening nastaat, die het gekend wenscht en vereeuwigt. Welnu, dat besef van zelfvoldoening of zelfverwilt, van trots of schaamte bij het zien op ons verleden door het volksgeweten gewekt, het biedt u een andere, niet minder juiste lijn, die het nationaal karakter kan begrenzen.

Verwant daarmee is, wat ik u ten derde aangaf: de nationale leuzen, die als tooverklanken geestdrift wekken in 't hart. Spreek binnen onze erven van de beginselen van '89, en diezelfde klank, die in Frankrijk wonderen werkt en het Fransche hart zichzelf doet vergeten, wordt door ons volk nauwelijks verstaan, laat ons koud en onverschillig. Zoo heeft elk volk zijn eigen namen, eigen klanken, eigen leuzen, die een toon in 't hart des volks doen trillen, zijn eigen volkslied waarin het den stroom heeft uitgegoten van zijn nationaal gevoel. En wilt ge weten, of er ook voor ons volk zulke heilige leuzen bestaan, beluister dan slechts de tooverwoorden, die elke richting om strijd op de lippen neemt, zoo dikwijls ze van volksgeestdrift heil verwacht. En ontleed ze dan die leuzen, vertolk ze die namen, breng die volkszangen in het proza des levens over, en een nieuwen maatstaf zult ge u geboden zien, die voor den aard van het nationaal karakter beslist.

Eindelijk, men vergete de volksbezoeken niet. Daar is een tijd om te lachen en een tijd om te weenen ook in de geschiedenis der volkeren, en niet meest als de lach zich om de lippen plooit, maar als de ernst des levens het hart in spanning houdt, wordt het krachtigst de stem des gewetens